

HOOFDSTUK 3-01

De uitbreiding van de presidentiële macht door uitspraken van het Amerikaanse Hooggerechtshof (juni 2026)

Een constitutionele analyse van de gevolgen voor de democratische rechtsstaat

Inleiding

In de laatste week van juni 2026 heeft het Amerikaanse Hooggerechtshof opnieuw een aantal uitspraken gedaan die de verhouding tussen de president en de federale overheid verder veranderen. De meest besproken uitspraak betreft **Trump v. Slaughter**, waarin het Hof bepaalde dat de president aanzienlijk meer bevoegdheden krijgt om leidinggevenden van onafhankelijke federale toezichthouders te ontslaan.

Hoewel het Hof tegelijkertijd bevestigde dat sommige instanties – zoals de centrale bank (Federal Reserve) – een bijzondere onafhankelijke positie behouden, betekent deze uitspraak opnieuw een verschuiving van macht richting het Witte Huis.

De vraag is niet alleen wat president Donald Trump met deze bevoegdheden kan doen, maar vooral wat deze uitspraken betekenen voor toekomstige presidenten en voor de Amerikaanse democratische rechtsstaat.

1. De achtergrond

Sinds de jaren dertig bestaat in de Verenigde Staten een groot aantal **onafhankelijke federale agentschappen**.

Deze organisaties zijn bewust op afstand van de politiek geplaatst om ervoor te zorgen dat toezicht, regelgeving en handhaving niet afhankelijk zijn van de politieke voorkeur van één president.

Voorbeelden zijn onder andere:

- Federal Trade Commission (FTC)
- Securities and Exchange Commission (SEC)
- National Labor Relations Board (NLRB)
- Federal Communications Commission (FCC)
- Consumer Product Safety Commission
- Equal Employment Opportunity Commission

Hun bestuurders hebben normaal gesproken een vaste benoemingstermijn.

Tot nu toe konden presidenten hen alleen ontslaan wanneer daar wettelijke redenen voor waren ("for cause").

2. Wat heeft het Hooggerechtshof nu beslist?

Het Hooggerechtshof heeft de president aanzienlijk meer ruimte gegeven om deze bestuurders tussentijds te ontslaan.

De meerderheid van het Hof redeneert dat:

"De uitvoerende macht behoort uiteindelijk onder directe verantwoordelijkheid van de gekozen president te staan."

Daarmee wordt een belangrijk constitutioneel uitgangspunt versterkt:

De president moet de volledige uitvoerende macht kunnen controleren.

Dit sluit aan bij de zogenoemde **Unitary Executive Theory**, een constitutionele interpretatie die de afgelopen jaren steeds meer invloed heeft gekregen binnen het conservatieve juridische denken.

3. Wat verandert hierdoor concreet?

De praktische gevolgen zijn groot.

Een president kan voortaan veel gemakkelijker:

- bestuurders vervangen;
- beleidswijzigingen afdwingen;

- prioriteiten wijzigen;
- onderzoeken beëindigen;
- nieuwe toezichthouders benoemen.

Daardoor wordt de invloed van verkiezingen op de federale overheid aanzienlijk groter.

Waar voorheen onafhankelijke toezichthouders soms meerdere presidenten "overleefden", kunnen zij nu sneller worden vervangen.

4. Waarom noemt het Hooggerechtshof dit democratischer?

Volgens de meerderheid van het Hof is dit juist een versterking van de democratie.

Hun redenering luidt:

De Amerikaanse bevolking kiest een president.

Wanneer die president verantwoordelijk is voor het beleid, moet hij ook controle hebben over de uitvoerende instellingen.

Anders ontstaat volgens het Hof een "vierde macht" van niet-gekozen bestuurders die onvoldoende democratisch gecontroleerd wordt.

Vanuit deze visie vergroot de uitspraak juist de democratische legitimiteit.

5. Waarom zijn critici bezorgd?

Critici wijzen op een fundamenteel ander democratisch principe.

Niet alleen verkiezingen beschermen een democratie.

Ook onafhankelijke instituties vormen een essentieel onderdeel van een rechtsstaat.

Juist toezichthouders moeten soms beslissingen nemen die politiek onpopulair zijn.

Wanneer zij afhankelijk worden van de president kan dat leiden tot:

- politieke druk;
- zelfcensuur;
- minder onafhankelijk toezicht;
- minder continuïteit van beleid.

Vooraf instanties die grote bedrijven controleren of verkiezingsregels bewaken kunnen hierdoor gevoeliger worden voor politieke beïnvloeding.

6. Gevolgen voor Trump

Voor Donald Trump betekent deze uitspraak dat hij zijn bestuursvisie sneller kan uitvoeren.

Hij kan:

- bestaande bestuurders vervangen;
- loyalere kandidaten benoemen;
- federale regelgeving versneld wijzigen;
- toezicht aanpassen aan zijn beleidsdoelen.

Hiermee sluit de uitspraak nauw aan bij bredere plannen om de uitvoerende macht centraler onder presidentieel gezag te brengen.

7. Gevolgen voor toekomstige presidenten

De uitspraak geldt echter niet alleen voor Trump.

Ook toekomstige Democratische presidenten krijgen precies dezelfde bevoegdheden.

Constitutioneel gezien verandert het machtsverevenwicht blijvend.

Dat betekent dat iedere toekomstige president:

- sneller bestuurders kan vervangen;
- grotere invloed krijgt op onafhankelijke instanties;
- beleidswisselingen sneller kan doorvoeren.

Hierdoor kunnen de verschillen tussen opeenvolgende regeringen groter worden.

8. Internationale vergelijking

Vergeleken met veel Europese democratieën verschuift de Verenigde Staten hiermee verder richting een sterk presidentieel bestuursmodel.

In veel Europese landen bestaan onafhankelijke toezichthouders juist om politieke invloed te beperken.

Voorbeelden zijn:

- centrale banken;
- mededingingsautoriteiten;
- privacytoezichthouders;
- kiescommissies.

De Amerikaanse ontwikkeling wijkt daardoor steeds meer af van het Europese bestuursmodel.

9. Mogelijke democratische gevolgen op langere termijn

Deze uitspraak hoeft niet automatisch te leiden tot democratische achteruitgang.

De uiteindelijke gevolgen hangen af van:

- hoe toekomstige presidenten de bevoegdheden gebruiken;
- hoe het Congres toezicht blijft houden;
- hoe onafhankelijke rechters blijven toetsen;
- hoe transparant benoemingsprocedures blijven.

Tegelijkertijd zien veel staatsrechtgeleerden een bredere trend waarin de uitvoerende macht sterker wordt ten opzichte van andere instituties. In combinatie met eerdere uitspraken van het Hooggerechtshof – zoals de ruime immuniteit voor officiële presidentiële handelingen en de beperkingen die zijn gesteld aan de bevoegdheden van federale agentschappen – ontstaat een patroon waarin de president meer ruimte krijgt om het bestuur rechtstreeks aan te sturen.

10. Conclusie

De uitspraken van het Hooggerechtshof van deze week vormen opnieuw een belangrijke stap in de ontwikkeling van het Amerikaanse constitutionele systeem.

Het Hof kiest nadrukkelijk voor een model waarin de president meer directe controle krijgt over de uitvoerende macht. Voorstanders zien hierin een versterking van de democratische legitimiteit, omdat gekozen leiders beter verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor het beleid. Tegenstanders waarschuwen dat onafhankelijke instituties juist een essentieel

onderdeel zijn van een democratische rechtsstaat en dat hun autonomie hierdoor onder druk kan komen te staan.

De werkelijke impact zal afhangen van de manier waarop huidige én toekomstige presidenten deze bevoegdheden gebruiken, en van het vermogen van het Congres, de rechterlijke macht en de samenleving om voldoende tegenwicht te blijven bieden.

Samenvatting (voor Hoofdstuk 3)

De uitspraken van het Amerikaanse Hooggerechtshof in juni 2026 markeren een verdere verschuiving van constitutionele macht naar het presidentschap. Hoewel sommige onafhankelijke instellingen, zoals de Federal Reserve, hun bijzondere status behouden, kunnen veel andere federale toezichthouders voortaan eenvoudiger door de president worden vervangen. Dit versterkt de uitvoerende macht en vergroot de politieke invloed op onafhankelijke agentschappen. Voorstanders beschouwen dit als een democratische verduidelijking van de presidentiële verantwoordelijkheid; critici vrezen dat de traditionele checks and balances en de onafhankelijkheid van het federale bestuur hierdoor geleidelijk kunnen verzwakken. De uiteindelijke betekenis van deze uitspraken zal afhangen van de wijze waarop toekomstige presidenten deze bevoegdheden inzetten en van de kracht van de overige constitutionele instituties.